

GÜNEY KAFKASYA BÖLGESİNDE GÜVENLİK SORUNU

Ehtiram AŞIRLI

.

Blog No: 53
12.12.2016

Zbigniew Brzezinskinin "Büyük Satranç Tahtası" adlı kitabında "Avrasya'nın Balkanları" olarak değerlendirilen Güney Kafkasya, 20. yüzyılın sonlarından itibaren uluslararası ilişkilerde bölgesel ve küresel etken olmak isteyen devletlerin mücadele alanı olmuştur. Karadeniz ve Hazar Denizi arasındaki bu bölge kuzey-güney, doğu-batı enerji ve ulaşım hatlarının kesişmesinde bulunması ve Hazar havzası enerji kaynaklarına sahip olması açısından büyük önem arz etmektedir. Güney Kafkasya tarih boyunca Osmanlı İmparatorluğu, Rusya ve İran arasında mücadele alanı olmuş ve bu devletler bölge üzerinde kendilerinin kültürel ve siyasi izlerini bırakmıştır. Son 300 yıllık tarihe bir göz atarsak bölgenin bu devletlerden birinin egemenliği altında olduğu görülmektedir. Bu süreç içerisinde Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan aynı güvenlik mekanizmasında yer aldıkları için güvenlik sorunları ortaya çıkmamıştır, fakat bölge askeri ve güvenlik açısından ikiye ayrıldığı zaman ciddi çatışmalar ortaya çıkmıştır. 19. yüzyılın başlarından itibaren Rusya'nın kontrolüne geçen Güney Kafkasya'da Rusya hakimiyeti 1918-1920 yılları dışında 20. yüzyılın sonlarına kadar (Aralık 1991) devam etmiştir.

20. yüzyılın sonlarında uluslararası ilişkiler sisteminde bazı önemli gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle, ABD ile SSCB arasındaki soğuk savaşın giderek ortadan kalkması, aynı zamanda SSCB genelinde ulusal zeminde çatışma ocaklarının kurulması Güney Kafkasya bölgesine de olumsuz yansımıştır. Yetmiş yıl totaliter rejimin boyunduruğu altında yaşamaya mahkum edilen Güney Kafkasya ülkelerinde (Gürcistan, Azerbaycan) halk kitlelerinin mevcut rejimin aleyhine yönelmiş çıkışları giderek tüm ülke topraklarına yayılmaya başlamıştır. Milli-özgürlük harekatının her geçen gün genişlemesi, SSCB'nin çöküşünü daha da hızlandırmıştır. Gerek Vilnius de yaşanan siyasi gerginlik, gerek Tiflis olayları, gerekse Dağlık Karabağ'da milli zeminde tartışmanın alevlenmesi, ardından Bakü'de 20

Ocak olaylarının yaşanması tamamen SSCB'nin artık siyasi gücünün bittiğinin habercisi olmuştur. Sonuç itibariyle SSCBnin çöküşüyle Güney Kafkasyada üç yeni devlet- Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan- bağımsızlıklarını ilan ettmiştir. Bilindiği üzere, SSCB'nin çöküşünden sonra Kuzey ve Güney Kafkasya bölgesinde siyasi durum gergin olmuştur. Özellikle, Ermenistan-Azerbaycan Dağlık Karabağ sorunu, Gürcistan'da Abhazya ve Güney Osetya sorunları bölgenin güvenliğini olumsuz yönde etkileyen faktörler olarak ortaya çıkmıştır.

Son yirmi yılı aşkın bir süredir bölgede yukarıda belirtilen sorunlar halen devam etmektedir; uluslararası ve bölgesel kuruluşların, bölge ve bölgeden kenar devletlerin hayata geçirmeye çalıştıkları barış projelerinin hiçbiri başarıyla sonuçlanmamış, aksine, sorunlar daha da büyümüştür. Güney Kafkasya bölgesinde, barışın, güvenliğin ve işbirliğinin temini için meseleye birbiriyle ilgili üç ayrı paradigmadan bakmak mümkündür:

-bölge sorunlarını çözmek, güvenlik sistemini kurmak, işbirliğini hızlandırmak,

-toplumun bilincinde işbirliği değerlerinin yerleşmesine, karşılıklı güven ve itibarın oluşmasına, korunmasına ve geliştirilmesine çalışmak,

-bölgesel ve uluslararası güçlerin bölgeye yönelik menfaatleri ve küreselleşen dünyada Güney Kafkasya'nın yerini ve rolünü belirlemek.

Ancak bölge sorunlarına bu tarzda bir yaklaşım kendi içinde çözüm yolu olamaz. Bu tür yaklaşımın bölge devletleri ve halkları tarafından kabul edilmediği bilinmektedir. Burada önemli olan bölge devletlerinin yaşadıkları sorunları soğukkanlı şekilde değerlendirmemeleri ve Güney Kafkasya'yı bir bütün olarak görmemeleridir.Diğer bir neden ise, büyük devletlerin bölge siyasetinde farklı ekonomik, siyasi, askeri ve kültürel değerlerin hayata geçirilmesidir. Tüm bunlara rağmen Güney Kafkasya'da güvenliğin sağlanması için bölge ülkeleri ve bölgede menfaatı olan ülkeler tarafından çeşitli güvenlik modelleri teklif edilmiştir:

-Kafkasya modeli: Güney Kafkasya'nın üç ülkesi arasında güvenlik alanında işbirliği;

-Azerbaycan'ın teklifi olan "3 + 3 + 2 planı": üç Güney Kafkasya ülkesi, komşu devletler (Rusya, İran ve Türkiye), Avrupa ve ABD arasında işbirliği;

-Bir yandan üç Güney Kafkasya ülkesi, diğer taraftan ise Türkiye ve Rusya arasında bölgesel işbirliği çerçevesinde Türkiye'nin önerdiği "3 + 2 düzeni";

-Tahran'ın önerdiği "3 + 2" formülü (3 Güney Kafkasya cumhuriyeti + Rusya ve İran)

-Moskovanın "3 + 1" (3 Güney Kafkasya ülkesi + Rusya) formülü temelinde güvenliği sağlamaya çalışması

-Ermenistan'ın teklif ettiği "3 + 2 formülü.

Yukarıda ifade edilen bölgesel güvenlik modellerinin hayata geçirilebilmesi için öncelikle Ermenistan-Azerbaycan arasında Dağlık Karabağ sorunu çözüm bulmalı ve Azerbaycanın toprak bütünlüğü temin edilmelidir. Bu sorun çözülmediği sürece Güney Kafkasya

bölgesinde güvenliğin sağlanması neredeyse imkansız görünüyor.

Bügün hiç abartısız söylemek mümkün ki, Azerbaycan'ın attığı adımlar Güney Kafkasya'da keskin jeopolitik ortamın oluşmasına izin vermemektedir. Ne Ermenistan ne de Gürcistan bu fonksiyonu yerine getiremez. Sebebi ise açıktır - onlar jeopolitik seçim konusunda zaman zaman ciddi hatalara düşmüştür ve şu anda da kesin konumlarını belirlelemekte zorluk çekmektedirler.

Sonuç olarak, Moskova-Ankara yakınlaşmasının Güney Kafkasya bölgesine olumlu etkisi olabilir. Azerbaycan ve Gürcistan bu süreçten pragmatik olarak faydalanabildiği takdirde, bölgede Rusyanın etkisinin azalması sağlanabilecektir. Türkiye-Rusya arasında sıcak ilişkiler, iki ülkenin birlikte Dağlık Karabağ, Güney Osetya ve Abhazya sorunlarının çözülmesine ilişkin faaliyetleri genişleyebilir. Ayrıca gelecekte Yukarı Karabağ sorununun çözümüne ilişkin Rusya-Türkiye-Azerbaycan-Ermenistan katılımlı görüşmelerin esas teşkil edebileceğini görebiliriz.

About the author:

To cite this article: Ehtiram AŞIRLI. 2026. "GÜNEY KAFKASYA BÖLGESİNDE GÜVENLİK SORUNU." Center For Eurasian Studies (AVİM), Blog No.2016 / 53. December 12. Accessed October 30, 2026. https://www.avim.org.tr/public/index.php/Blog/GUNEY-KAFKASYA-BOLGESINDE-GUVENLIK-SORUNU

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır